

hatásosabban. Színes litográfiái a japanizmustól vannak áthatva; ceruzarajzaiban pedig bohème lelkének vidám előadásával jeleníti meg előttünk montmartre-i környezetét. Nevezetesebb lapjai: „Qui? L'artisan moderne“, „La vache enragée“, „Confetti“, „Troupe de Mademoiselle Eglantine“, „Reine de Joie“, Bruant-nak, a népszerű énekesnek készített plakátjai és még számos más plakátok, melyeknek nagy része az Iparművészeti Múzeum 1898-iki nemzetközi tavaszi kiállításán belettek mutatva a magyar közönségnek is.

FAMETSZET-KIÁLLÍTÁS KÉSZÜL Párisban. A jövő év folyamára tervezik megnyitását. Be lesz mutatva a fametszet fejlődése a XV. századtól a XIX. századig, különös tekintettel a könyvillusztrációra. A kiállítási bizottságnak elnöke Auguste Lepère. Előjegyzési irodájuk címe: 67. Rue St. Anne.

NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI kiállítást rendez Moszkvában a cári Stroganow-féle iparművészeti intézet igazgatója. Az idejét 1902. év januárjára tűzték ki. Helye a Metropole-palota lesz.

GÖTZ HERMANN, A KARLSRUHEI iparművészeti iskolának érdemes igazgatója meghalt f. évi július hó 28-án. Götz rendkívüli tevékenységet fejtett ki az iparművészet terén s alig van német tervező művész, a kinek oly sok megbízása lett volna, mint Götznek. Hírnevének tetőpontját a nyolcvanas években érte el, a mikor a reneszánsz-s barokkos ízü munkáit mindenfelé nagyon megbecsülték, de a modern áramlat felszínre kerülésével mindinkább háttérbe szorult. Kegyeltje volt a badeni nagyhercegnek, a ki jobbra Götz biztatására sokat áldoz a művészetek istápolására, úgy hogy e tekintetben a badeni nagyhercegség első helyen áll a német fejedelemségek között. Götz iskolája, melyhez egy iparművészeti múzeumot is kapcsolt, mintaszerű berendezésű s számos jeles iparművész ott kapta kiképeztetését. Götzöt az iparművészet körében foglalkozó magyar tanfőfiak úgyszólván kivétel nélkül személyesen ismerték, mert mindannyian felkeresték s tanulmányozták jóhírű iskoláját, a hol ő mindig előzékenyen fogadta magyar vendégeit.

SZAKIRODALOM.

DIVALD KORNÉL: A RÉGI BUDA és Pest művészete a középkorban; A régi Buda és Pest művészete Zsigmond és Mátyás király s a Jagellók korában. Budapest, 1901.

A külföld példájára nálunk is támadtak férfiak, kik hazánk műemlékeinek felkutatásával és ismertetésével felkeltették a figyelmet régebbi művészetünk iránt. A legkiválóbbak voltak e téren: Ipolyi, Römer és Henszlmann. Újabban Divald Kornél foglalkozik ily irányban s a múlt évben megjelent, Felső-Magyarország reneszánsz emlékeit ismertető művével fényes bizonyosságát adta rátermettségének. Azóta művészettörténetünk lelkes munkása lett és legutóbb megjelent, fent idézett két műve újabb tanúsága tehetségének és szorgalmának.

Különösen lelkesen és eredménynyel harcol ama nézet ellen, mely régebben minden emlékünket külföldi mesterek alkotásának tulajdonította. Bár e téren néha túlzásba is megy. Tudjuk azt, hogy minden nemzet másiktól vette át a művészetet és csak később alkotott oly műveket, melyek az illető nemzet egyéniségének bélyegét viselték magukon, a midőn már ott is támadtak művészek, kik a művészetet önállóan, nemzeti szellemben művelték. Az ilyen nyugodt fejlődés főfeltétele a béke. Hazánk azonban sohasem élvezhette ezt huzamosabb ideig, mert ha a külellenség békén hagyta, testvérharcok dúlták fel nyugalmaát. Viszont azonban az sem áll, hogy minden alkotást külföldi mesterek hoztak létre. Egyrészt biztos tudomásunk van arról, hogy Mátyás király udvarában olasz művészek dolgoztak és meghonosították a reneszánsz művészetet, másrészt azt is tudjuk, hogy Kolozsvári Márton és György, koruk legkiválóbb ércöntő mesterei, a külföldön is foglalkoztak.

Divald e munkája két részben jelent meg. Az elsőben — melyet a Szent-István-Társulat adott ki — a régi Buda és Pest középkori művészetével foglalkozik. A már elpusztult, művészi becsű épületeink helyét, a rendelkezésre álló történeti adatok alapján, lehető pontosan meghatározza. Meglevő emlékeinknek pedig nagy tudással és a tárgy iránt tanúsított szeretettel egybegyűjtött történetét tárgyalja. Részletesen foglalkozik Buda és Pest, valamint a közvetlen közelében

elterült falvak középkori templomainak helyével és történetével. A pesti Boldogasszony templomról szólván, felemlíti, hogy az a tatárpusztítás után sokáig állott romjaiban. A mai barokkrész helyén állott hármashajó azonban még se épülhetett a most is meglévő gót stílusú szentélyvel egy időben, mivel azt csak a XV. században emelték. Majd bővebben tárgyalja a Margitszigeten volt épületek történetét és igyekszik a sziget történetével foglalkozók szétágazó véleményeiből az igaz utat megállapítani.

Ó-Buda középkori templomainak ismertetése mellett kiváló gondot fordít e városrész hanyatlásának okait és a mostani Buda fejlődését tárgyaló részre. Divald művéből közel 40 monumentális épületről szerzünk tudomást, melyek székesfővárosunk mai jobbréti részében állottak. Ez épületek bizonyosságot tesznek arról, hogy a tatárjárástól kezdve Zsigmondig oly művészi tevékenység volt hazánk fővárosában, a milyent Európa alig egynehány fővárosa képes felmutatni.

A szerző könyvének IV. részében Budavára és külvárosainak egyházi építészetét tárgyalja Zsigmond koráig. Királyaink által adományozott szabadalmak révén kereskedelmi főhelyé válik Buda és Zsigmond korában politikai szempontból is hazánk fővárosává lesz. A Mátyás-, jobban mondva Nagyboldogasszony-templom tárgyalásánál kétségbe vonja annak lehetőségét, hogy a XIII. században épült templomot a XIV-ik század folyamán csarnoktemplommá alakították át, mivel azelőtt bazilikális elrendezésű volt. A pillérek derekán alkalmazott fejezeteken Divald szerint eredetileg szobrok állottak. A középkori templomokban azonban a pillérekre alkalmazott szobrokat csakis kisebb gyámkövekre állították és így nem valószínű, hogy e célra az egész pillért körülfogó fejezetet készítették volna. Inkább azt tételezhetjük fel, hogy az eredetileg bazilikális alakban épült templomot még az építés folyamán alakították át csarnoktemplommá, a mikor is olyan mester vette át az építés vezetését, a ki a csarnokelrendezést már ismerte.

Szerző kimutatja, hogy Budapest területén 47 emlékszerű, csúcsíves stílusú épület állott. E szám is fényes tanúsága annak, hogy hazánk fővárosa a művészetek terén nem utolsó helyen állott a középkorban.

Divald munkája másik részében, — mely a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében jelent meg — székesfővá-

rosunk Zsigmond, Mátyás király és a Jagellók korabeli művészetével foglalkozik. A török hódoltság előtti profán műemlékek jórésze szintén elpusztult. Ezeket ismerteti meg velünk a szerző alapos tanulmányában. Legterjedelmesebben a királyi vár multját tárgyalja; ez mintegy kiegészítő részét képezi ama, rajzokkal és képekkel gazdagon illusztrált, jeles munkának, melyet Hauszmann Alajos műegyetemi tanár írt. Az erős kritikával és kiváló történeti tudással megírt munka értéke jóval nagyobb volna, ha a jeles szöveget rajzok illusztrálnák. A képeket a legtökéletesebb leírás sem pótolhatja, mert a kép szemünk elé állítja az illető emléket, míg a leírás kapcsán csak nehezen sikerül azt magunk elé képzelni.

Divald e munkája egyébként fényesen igazolja, hogy benne művészettörténetünk hivatott művelőre talált. Csányi K.

KUTSCHMANN TH.: MEISTERwerke saracenischnormannischer Kunst in Sicilien und Unteritalien. 1900.

Ezen a címen a múlt esztendőben egy nagy folió-kötet jelent meg, a berlini Franz Jäger cég kiadásában. Hatalmas díszmunka: a negyvenhét nagy folióoldali szöveget harminchét nagy fénynyomat s nyolc gyönyörű chromo-facsimile-lap követi. Mint díszmunka is érdemes a felemlítésre, ha írójának — aki részben könyve illusztrátora is — specifikus szempontja: tárgya dekoratív elemeinek különös kiemelése, egyébként nem vonná — legalább ebből a szempontból — e lapok tárgya körébe.

E könyv szövege is, illusztrációja is egyformán kitűnő. Bevezetés gyanánt röviden s igen világosan szól a longobard s normann törzsek történetéről; áttekinti a népeknek azt a váltakozó árját, mely Szicília uralmában egymást váltogatta; nagyon tiszta áttekintésben adja folytatólag Szicília történetének vázlatát, a legrégebb időkől, a görögök s rómaiak mellett különösebb gonddal a normann uralom XI—XIII. századi történetét, Sziciliának talán e legfényesebb, művészetét nézve mindenesetre legérdekesebb két századát; ismerteti a sajátos normann-arab kulturát s művészetet, mely Róger és utódai udvarában az izlam s a kereszténység egyesült erejével annyi nagyot teremtett; e történelmi rész befejezéseül áttekinthető időtáblában adja a normann uralom legfontosabb dátumait. A következő rész: a szicíliai s alsóitáliai legfon-

tosabb normann emlékek leírása. A palermóiak közt a legrégebben (s legegyszerűbb szerkezetűn, s ennél fogva a legjobban felvilágosítón) a *S. Giovanni degli Eremitin* kezdve leírja a *Martoranát*, a *S. Cataldot*, részletesebben a kápolnák kápolnáját, a *Capella Palatinát*, a *S. Spirítót*, a dómot; a királyi palotát a *Róger szobával*, a királyi mulatóházakat, a *Cubát* és *Zisát*; ezek után a *monreáli dómot*, a *cefaluit*, s a *catániai portálját*; az alsóolaszországiak közül: az *amalfi*, *ravellói* katedrálét, a *ravellói Palazzo Ruffolit*, s *Caserta Vecchia* főtemplomát. Befejezésül a kisebb templomi műtárgyakról, az ambókról, gyertyatartókról, az érc-kapuk reliefsjeiről, a fafaragásokról stb. is szól.

E leíró részt ötvenhárom kitűnő — részben fotografiák után vett — szövegközi ábra kíséri. Főérdeme rövidegre törekvése mellett a világosság, a kitűnő módszer, mely az egyszerűbben kezdve könnyen megérteti a komplikáltabbat is, és stílusa, mely könnyed, s helylyelközzel — a hol Szicilia bűbája megragadja — meleg, poétikus. Nem önálló, de az előtte dolgozók eredményeit igen világosan adja s ha stílusa lemond a tudományos színről, azért teszi, hogy vonzóbb lehessen. Német könyvnek nem kis erénye.

A könyv javarészét és főértékét azonban nem a szöveg, hanem az utána következő hatalmas műlapok adják. Harmincnolc ezek közül fénynyomat, nyolc színes facsimile: ezek Kutschmannak és fiának rajzai s festése után készültek. Az előző leíró tanulmány sorrendjében jönnek a rájuk vonatkozó illusztrációk: tervrajzok, áttekintő vázlatok a freskókról, a belső részek általános képe, különkülön egy-egy freskó-részlet, néha egészen apró, finom részletek színes reprodukcióban: egy fej, egy mozaik-szalag stb. stb.; a fotografiákat úgy látszik *Sommer* felvételei után, a skicceket *Gravina* és *Serra di Falco* műve, a színes részleteket a maguk szerető gondnal felvett festményei után adják.

Gazdag, sokoldalú, részletes e gyűjtemény; annak, a ki Szicilia normann művészetét belőle akarja megösmerni, vagy a ki e mellett *Gregorovius* könyvét (a *Siciliánát*; ez mégis a legszebb könyv, a mit erről írtak), Sziciliát még nem látva, igazán élvezni akarja: a legjobb segítség. De nemcsak annak élvezetes olvasmány, a ki a múlt művészetét tanulmányozza; a ki eredeti dekoratív mintákat keres,

arra e könyv nem egy színes lapja fog mélyebb benyomást tenni; egy kissé nyers, de egészséges és hatalmas nép természetes, eleven ereje hat bennök. —l.

DEKORATIVE VORBILDER. XIII. évfolyam. Stuttgart, Julius Hoffmann. Ára füzetenkint (öt-öt lappal) egy márka.

E rendkívül tartalmas s olcsó kiadványnak tizenharmadik évfolyamából eddig hat füzet jelent meg, mely sok becses anyagot ad a rajzoló s a festőművészeknek. Jól összeválogatott s kiváló művészek által eredő díszítványoknak, figurális kompozícióknak, tájképeknek, virágtanulmányoknak stb. stb. kitűnő reprodukcióit látjuk ezekben a füzetekben, melyeket melegen ajánlunk a modern művészet minden barátjának.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

A M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya szeptember hó 27-én *Ráth* György elnöklése mellett ülést tartott, a melyen jelen voltak *Beck Dénes*, *Fittler* Kamill, *Forster* Gyula, *Gaul* Károly, *Gelléri* Mór, *Horti* Pál, *Jakabffy* Ferenc, *Kiss* István, *Kriesch* Aladár, *Morelli* Gusztáv, *Nádlér* Róbert, *Szmrecsányi* Miklós, *Thék* Endre, *Zsolnay* Miklós választmányi tagok s *Györgyi* Kálmán titkár, a ki a jegyzőkönyvet vezeti. *Faragó* Ödön, *Pap* Henrik és *Vig* Albert kimentették távollmaradásukat.

Titkár bejelenti, hogy a kereskedelemügyi miniszter az általa alapított s a társulat kiállításain kiosztandó állami érem mintájának elkészítésével az elnökség javaslatára *Beck* Ö. Fülöp éremvéső szobrászt bizta meg, a minta elbírálását a társulat juryje fogja végezni.

A kereskedelmi miniszterhez a társulat felterjesztést intézett, a melyben kifejtette, hogy a rendelkezésére bocsátott forgó tőkének egy része nem fog megtérülni, miután a végrehajtó bizottság által közvetlen megbízás útján beszerzett tervrajzok, modelleket a forgó tőkéből fizeti, a mely költségeket nem lehet mindig az illető tárgy eladási árához tol-